

Crkva kao sud: zapovijed o potrebi „dvojice ili trojice svjedoka“

Ervin Budiselić

Biblijski institut, Zagreb

ebudiselic@bizg.hr

UDK: 27-242:27-246

Pregledni znanstveni rad

<https://doi.org/10.32862/k1.15.2.3>

Sažetak

U Novome zavjetu, Crkva je opisana raznim slikama, a ovaj članak ukazuje na to kako jedna od slika Crkve, koja je implicitno prisutna u Novome zavjetu, jest slika Crkve kao „suda“ ili „zajednice suđenja“. To se može tvrditi zbog toga što, prije svega, Jahve – Bog Biblije – je Stvoritelj, Kralj i Sudac. To znači kako je Jahvina zajednica, u skladu s Njegovim otkrivenjem, dužna održavati čistoću svojih članova u svim aspektima života. Drugo, u Novome zavjetu nalazimo primjere gdje Crkva funkcionira kao sud. No pitanje je podržava li biblijska zapovijed o „dvama ili trima svjedocima“ također tvrdnju da bi Crkva trebala djelovati kao sud?

Svrha je ovog članka identificirati mjesta na kojima se pojavljuje zapovijed o „dvama ili trima svjedocima“, pratiti njezin razvoj i vidjeti kakvu ulogu i mjesto ima u Crkvi. Time bismo pokazali da je prisutnost ove odredbe u Novom zavjetu dodatni dokaz kako bismo na Crkvu ponekad trebali gledati kao na „sud“. Prvi dio članka objašnjava kako je kontekst za koncept svjedočenja Mojsijev savez te on ujedno predstavlja i temeljnu postavku koja upravlja zapovijedi o „dvama ili trima svjedocima“. Drugi dio članka analizira pojavu i korištenje ove zapovijedi u Starome zavjetu. Treći dio članka utvrđuje kako je Crkva uistinu zajednica koja sudi i ta se tvrdnja temelji na promatranju odabranih primjera iz Novog zavjeta koji nam pokazuju da Crkva ponekad djeluje kao sud te praćenjem razvoja odredbe o „dvama ili trima svjedocima“ u Novom zavjetu. Na kraju, na temelju poduzetog istraživanja, članak završava refleksijom i zaključkom.

Ključne riječi: *Crkva, sud, „dva ili tri svjedoka“, suđenje, otkrivenje, teokracija*

Uvod

U Bibliji, Jahve Bog opisan je na mnogo načina i predstavljen raznim slikama. Među ostalim, on je Stvoritelj, Kralj i Sudac. Činjenica da je nešto stvorio znači da vlada iznad toga, a kao vladar ima pravo suditi. Ovaj je opis Boga važan kada govorimo o „Božjoj zajednici“. Dok pratimo priču o starozavjetnom Izraelu u Bibliji, ta zajednica stvorena Jahvinim izborom i oblikovana njegovom objavom, također je bila i zajednica koja sudi: zajednica je bila odgovorna da, u skladu s Jahvinom objavom, održava čistoću svojih članova u svim aspektima života. Ponekad je to značilo da je zajednica morala provoditi saslušanja te donositi i izvršavati presude, a u svim tim procesima, sudjeluju i svjedoci. Svjedoci se u Bibliji pojavljuju u različitim kontekstima (pravnim, vjerskim i društvenim), mogu biti osobni i neosobni te mogu obavljati različite funkcije i na više načine nuditi svoje svjedočanstvo. Jedna od njihovih funkcija bila je sudjelovanje u sudskom procesu u kojem se tražila pluralnost svjedoka izražena kroz zapovijed o „dvojici ili trojici svjedoka“ kako bi presuda bila valjana.¹ Zapovijed o „dvama ili trima svjedocima“ prenosi se također i u Novom zavjetu, gdje se entitet zvan Crkva također, poput starozavjetnog Izraela, smatra zajednicom koja sudi i disciplinira svoje članove.

Svrha je ovog članka identificirati mjesta u Bibliji na kojima se pojavljuje zapovijed o „dvama ili trima svjedocima“, pratiti razvoj i zapovijedi u Bibliji i vidjeti koju ulogu i mjesto ta zapovijed ima u Crkvi danas. Na taj način želi se pokazati kako prisutnost ove zapovijedi u Novom zavjetu predstavlja dodatni dokaz tvrdnji kako je Crkva odgovorna čuvati svoju čistoću i rješavati moralna i vjerska pitanja svojih članova. U protivnome, ova je zapovijed besmislena i beskorisna. Ako je to točno, tada bismo uobičajenim slikama Crkve u Novom zavjetu trebali dodati još jednu dodatnu sliku: sliku Crkve kao „suda“ ili „zajednice suđenja“.

Važnost ove teme proizlazi iz činjenice da, bez obzira na „duh vremena“ koji prevladava u svijetu sa svojim naglaskom na vjersku, moralnu i etičku ambivalenost i toleranciju, Crkva je pozvana da čvrsto stoji *u* ili *na* Jahvinu otkrivenju i

1 Pluralnost svjedoka nije uvijek istovjetna sa zapovijedi o „dvama ili trima svjedocima“ jer Biblija govori o svjedocima (mn.) a da specifično ne spominje izraz „dva ili tri svjedoka“. Međutim, u ovome članku fokus je na pluralnosti svjedoka u poveznici sa spomenutom zapovijedi. Na primjer, u ovome članku nećemo spominjati lažne svjedoke koji se pojavljuju na Isusovu suđenju i svjedoče lažno protiv njega (Mt 26,59.60.62.65; 27,13; Mk 14,55.56.57.59.60.63; Lk 22,71; Iv 18,23); lažne svjedoke koji se pojavljuju na suđenju apostolima (Dj 6,13; 7,58); više svjedoka općenito (1 Tim 6,12; 2 Tim 2,2); tekstove poput Otkrivenja 11,3 koji spominju „dva svjedoka“; neobične tekstove poput 1 Iv 5,6-10 koji spominju „tri svjedoka“; ili tekstove poput Rim 8,16 i 9,1 koji također odražavaju ideju pluralnosti svjedoka, ali ne sadrže izraz „dva ili tri svjedoka“.

na taj način pozitivno utječe na svijet oko sebe. Budući da pobožni utjecaj Crkve dolazi iz njezine čistoće i svetosti u odnosu prema Bogu, potreba za pravednim i svetim prosuđivanjem više je nego potrebna. Jer, svaka vrsta kompromisa umanjuje sposobnost Crkve da bude „sol i svjetlo svijeta“.

1. Temeljne pretpostavke

Prije negoli analiziramo zapovijed o „dvama ili trima svjedocima“, potrebno je razumjeti da je ova zapovijed dio većeg sustava zapovijedi koji nazivamo Mojsijevim ili Sinajskim savezom. Izbavivši ih iz Egipta, i prije nego što su ušli u Obećanu Zemlju, Jahve vodi svoj narod u pustinju i tamo s njima sklapa savez. Ulaskom u ovaj savez Izraelci nisu postali „spašeni“. No, budući da su već bili spašeni te su bili njegov narod ili izabrana zajednica, Jahve s njima sklapa spomenuti savez i daje im Toru ili Zakon kako bi mogli postati zajednica ljudi koja će pokazati, tj. objaviti svijetu kakav je Jahve Bog (Izl 19,1-6; 1 Pet 2,4-10). Ova posrednička svećenička uloga značila je da je Izrael dužan *odražavati* Jahvinu svetost i karakter u svakom području svog postojanja, a jedan dio te zadaće uključivao je i koncept svjedočenja.

Temeljna pretpostavka, koja definira zapovijed o „dvama ili trima svjedocima“ jest ta da svjedoci moraju govoriti istinu kako bi se osigurala pravda. Stoga, Stari zavjet ili hebrejska Biblija sadrži zapovijed koja zabranjuje davanje lažnog svjedočanstva:

„Ne svjedoči lažno na bližnjega svoga!“ (Izl 20,16)

„Ne daji lažne izjave! Ne pomaži zlikovcu svjedočeći krivo! Ne povodi se za mnoštvom da činiš zlo; niti svjedoči u parnici stajući na stranu većine protiv pravde. Ne smiješ biti pristran prema siromahu u njegovoj parnici.“ (Izl 23,1-3)

„Ne svjedoči lažno na bližnjega svoga!“ (Pnz 5,20)

U Izlasku 20,16 tekst opisuje osobu koja *‘ānāh* (אָנָה) „odgovara, svjedoči“ *ḥərēākā* (חָרַעַקָא) „protiv svoga bližnjega“ kao *‘ēd šāqer* (עֵד שָׂקֵר) „lažni svjedok“. Iako je uobičajeno značenje glagola *‘ānāh* (אָנָה) „dati odgovor“, u ovom kontekstu značenje jest „svjedočiti“.² Imenica *rēa* (רַעַ) „bližnji“, prema Johnu I. Durhamu (1998, 296), u Starom zavjetu uvijek se odnosi na osobu s kojom netko stoji u recipročnom odnosu, ali u pravnom kontekstu, odnosi se na osobu koja je član iste grupe, tj. zajednice koja se nalazi u savezu s Jahvom. Lažni je svjedok opisan

2 Hamilton (2011, 326) objašnjava da bi izraz *‘ānāh + bə* (אָנָה + בַּ) „svjedočiti protiv“, bez *bə* ima značenje „dati nekome odgovor“, no s tim prijedlogom ima značenje „odgovoriti kao svjedok“, tj. „svjedočiti“. Iako u nekim slučajevima *‘ānāh + bə* (אָנָה + בַּ) ima značenje „svjedočiti za“ (Post 30,33), najčešće taj izraz ima značenje „svjedočiti protiv“ (1 Sam 12,3; 2 Sam 1,16; Job 15,6; Iz 3,9; 59,12; Jer 14,7; Mih 6,3).

kao *‘ēd šāqer* budući da naglasak nije na osobi koja govori laž, već na *lažnoj osobi* koja govori. Doslovan prijevod bi glasio: „Ne svjedoči kao lažan svjedok protiv bližnjega svoga“.

Izlazak 23,1a počinje izrazom *lō’ tīśśā’ šēma’ šāw’* (אֲשֶׁר מַעֲשֵׂה אֲשֶׁר הָאָדָם לֹא), „Ti nećeš širiti lažan izvještaj“, koji sadrži glagol *nāśā’* (אָשַׁר) „podizati, uzdizati“. U korištenju glagola *nāśā’* „podizati“, a ne uobičajenog *‘ānāh* (הִנָּח) + *bə* (בְּ) „svjedočiti protiv“, Wells (2004, 137) opaža nastojanje da se u ovu zabranu uključe druge vrste lažnog svjedočanstva, a ne samo lažna optužba. Izraz *šēma’ šāw’* (אֲשֶׁר מַעֲשֵׂה) može se prevesti i kao „isprazan izvještaj“ (Bailey 2007, 254) ili „neutemeljena glasi-na“ budući da tekst ne govori samo o „neutemeljenim komentarima ili kriticismu već o pozitivnoj optužbi da je zločin počinjen, a koja nema uporišta u poznatim činjenicama“ (Clements 1972, 148). Izlazak 23,1b nastavlja se izrazom *‘al-tāšet yādākā im-rāśā’* (עַל-רֵאשָׁתְּךָ יָדְךָ לֹא-תִשֶׂתּוּ) u kojem se glagol *šīt* (תִּישׁ) „staviti, smjestiti“ može prevesti kao „ti nećeš dati [staviti] svoju ruku pokvarenoj osobi“. U ovom slučaju, spomenuti izraz *‘al-tāšet yādākā* „davanje ruke“ predstavlja idiom koji ima značenje „suradivanje sa“ ili „davanje pomoći“ te ukazuje na mogućnost da dvije ili više osoba udruže svoje snage i lažno optuže nekoga ili pak lažno zaniječnu opravdanu optužbu. Točno značenje izraza „davanje ruke pokvarenoj osobi“ dodatno je pojašnjeno izrazom *lihyōt ‘ēd hāmās* (לִּהְיוֹת עֵד הָאֵמָס) „biti nasilan svjedok“ koji opisuje lažnu optužbu kojom osoba, koja je svjedok, želi učiniti nasilje drugoj osobi putem pravosudnog sustava (Wells 2004, 137).

U Ponovljenom zakonu 5,20, glagol koji opisuje aktivnost svjedoka jest *‘ānāh* (הִנָּח) „odgovoriti“ i, dok je u Izlasku 20,16 zabrana protiv svjedočanstva, koje je *šāqer* (שָׁקֵר) „lažno, prijevarno“, ovdje se zabranjuje svjedočanstvo koje je *šāw’* (אָשַׁר) „prazno, bezvrijedno, uzaludno“. No imenica *šāw’* (אָשַׁר) modificira imenicu *‘ēd* (עֵד) a ne glagol *‘ānāh* (הִנָּח). Stoga, bolji prijevod jest „lažni svjedok“ budući da se opisuje osoba, a ne „lažno svjedočanstvo“, kao da se odnosi na sadržaj govora. Pojam *šāw’* (אָשַׁר) označava da tužitelj nema temelja za svoje tvrdnje i, prema tomu, optužena je osoba lažno optužena (Merrill 1994, 155).

Biti „pošten“ ili „istinit“ svjedok bilo je važno. U pravnome je kontekstu optuženik imao pravo suočiti se sa svojim tužiteljem i ponuditi dokaze svoje nevinosti jer je optužena osoba obično bila suočena s nekim tko je vidio ili čuo što je ta osoba krivo napravila. Međutim, u takvom sudskom postupku, svjedočanstvo jednog svjedoka nije bilo dovoljno za podizanje tužbe protiv nekoga (Pnz 17,6; 19,15). To je načelo bilo ugrađeno u židovski Zakon i ponovljeno je u Novom zavjetu (usp. Mt 18,18; 2 Kor 13,1). Takva je praksa služila kao oblik zaštite od lažnih iskaza i lažnih svjedoka i, ako bi se pokazalo da je iskaz optužitelja bio lažan, ta bi osoba bila podvrgnuta kazni koju je ovaj tražio da se izvrši nad optuženikom (Pnz 19,16-21) (Vine, Unger i White 1996, 292). Ozbiljnost je lažnih optužbi velika jer, kao što Craigie (1976, 162) ističe, dokazi koji se donose protiv optuženika u sudskom

procesu odredit će njegovu budućnost. Potencijalno, to može značiti da bi budućnost neke osobe mogla biti određena na osnovu „ničega“.

2. „Dva ili tri svjedoka“ u Starom zavjetu

Zapovijed o „dvama ili trima svjedocima“ u Starom zavjetu pojavljuje se u pravnom kontekstu. Prvi primjer nalazi se u Ponovljenom zakonu 17,2-7, gdje se tekst bavi osobom koja je učinila *et-hāra* (עֲתֵּהָרָא) „što je zlo“, što se shvaća kao kršenje prve zapovijedi o zabrani štovanja drugih bogova. Ponovljeni zakon 17,3 otkriva da je optužena osoba prekršila savez tako što je *‘ābad* (עָבַד) „služila“ i *hāwāh* (הָוָה) „štovala“ tuđe bogove kao što su sunce, mjesec i zvijezde. Merrill (1994, 260–261) opaža kako je odgovornost za istraživanje glasila o takvoj nelojalnosti savezu počivala na zajednici, što se vidi iz činjenice da se u cijelom odlomku koristi jednina osobne zamjenice „ti“. U Ponovljenom zakonu 17,6 imenica *‘ēdīm* (עֵדִים) „svjedoci“ pojavljuje se dva puta u izrazu „dva svjedoka ili tri svjedoka“, a imenica *‘ēd* (עֵד) „svjedok“ jednom. Djelovanje je svjedoka opisano izrazom *‘al-pī* (עַל־פִּי) „na usta“, što podrazumijeva da je njihovo svjedočenje prije svega usmeno. No da bi se zaštitili od nepravde nepoštenih ili krivih svjedoka, tražilo se svjedočanstvo najmanje dvojice svjedoka. Također, javni su službenici bili zaduženi da temeljito istraže optužbe (r. 4) jer „osoba ne smije biti pogubljena na riječ jednoga svjedoka“ (Christensen 2001, 369–370). Ako je zajednica utvrdila da se u Izraelu dogodila grozota, svjedoci su bili odgovorni za izvršenje kazne (ne spominje se tko je odgovoran za donošenje presude), a ovaj put spominju se i drugi dijelovi tijela: *yād* (יָד) „ruka“. *‘ēdīm* (עֵדִים) „svjedoci“ moraju svojom „rukom“ (jednina) usmrtniti krivu osobu (Pnz 17,7). Dakle, ovdje imamo poveznicu između „usta“ i „ruke“, gdje se „usta“ koriste za svjedočenje, a „ruka“ služi za izvršenje kazne.

Drugi primjer nalazi se u Ponovljenom zakonu 19,15-21. U Ponovljenom zakonu 19,15 imenica *‘ēd* (עֵד) pojavljuje se jednom, a *‘ēdīm* (עֵדִים) dva puta. Tekst počinje zabranom: „Neka ne ustaje jedan jedini svjedok...“, a aktivnost *‘ēd* (עֵד) „svjedoka“ opisana je glagolom *qūm* (קוּם) „ustati“. Imenica *‘ēdīm* (עֵדִים) „svjedoci“ pojavljuje se dva puta u istom izrazu kao i u Ponovljenom zakonu 17,6 („dva svjedoka ili tri svjedoka“), ali s jednom razlikom: u Ponovljenom zakonu 17,6 taj je broj svjedoka potreban da se izvrši prikladna kazna, a u Ponovljenom zakonu 19,15 taj je broj potreban da bi se došlo do *dābār* (דָּבָר) „riječi“ ili, u našem slučaju, do „presude“. Kao u Ponovljenom zakonu 17,6, pojavljuje se izraz *‘al-pī* (עַל־פִּי) „na usta“, čime se naglašava verbalna aktivnost svjedoka.

Ponovljeni zakon 19,16 opisuje situaciju u kojoj se lažni svjedok pojavljuje na sudu. Takav je svjedok *‘ēd* (עֵד) opisan imenicom *hāmās* (חָמָס) „nasilje, krivo“, a aktivnost tog svjedoka opisana je dvama glagolima: *qūm* (קוּם) „ustati“ i *‘anāh* (עָנָה) „odgovarati“. Da ove aktivnosti ukazuju na podizanje optužbe, tj. na svjedo-

čenje *protiv* nekoga, vidljivo je i na temelju izraza *bə'îš* (בְּאִישׁ) „protiv čovjeka“. U Ponovljenom zakonu 19,18 „Bude li se pokazalo da je svjedok lažan“ imenica *ēd* (עֵד) pojavljuje se dva puta. Prvi je put opisana imenicom *šeqer* (שֶׁקֶר) „prijevara, laž“, tvoreći izraz „lažni“ ili „lažljivi“ svjedok. Drugi put imenica *ēd* (עֵד) povezuje se s aktivnošću govorenja *ānāh* (עָנָה) „odgovarati“, ali takav je govor ponovno opisan kao *šeqer* (שֶׁקֶר), što tvori izraz „odgovarati lažno“ *bə'āhīw* (בְּאִחִיו) „protiv svoga brata“.

Činjenica da se lažni svjedok u Ponovljenom zakonu 19,18 opisuje kao *hāmās* (חָמָס), a u Ponovljenom zakonu 19,18 kao *šeqer* (שֶׁקֶר), za Wellsa znači da takva osoba nije samo osoba koja svjedoči „protiv“ nekoga i na taj način potvrđuje optužbu tužitelja već je i sama tužitelj. Osoba opisana kao „lažni“ ili „zlomajerni svjedok“ (osoba A) u 19,16 je ona koja lažno svjedoči protiv druge osobe (osobe B), a 19,18-19 se kaže da je sud utvrdio kako je osoba A lažni svjedok. U skladu s tim, osoba A mora biti kažnjena istom kaznom koju je pokušavala nametnuti osobi B. Na temelju toga Wells (2004, 46) ustvrđuje kako je osoba A netko tko ima plan da se osobi B dodijeli neka kazna te ne predstavlja neovisnu i nezainteresiranu treću stranu u toj parnici. Ako je Wells u pravu, to znači da „svjedok“ u ovom slučaju može označavati i „tužitelja“.

3. Crkva kao zajednica suda

Kada dođemo do Novoga zavjeta, nalazimo da je zajednica Židova i pogana, koja se zove „Crkva“, zapravo nastavak *zajednice* koja se u hebrejskoj Bibliji opisuje izrazom *qāhāl* (קָהָל), a koja je sada okupljena oko židovskog Mesije Isusa, također „zajednica suda“ koja je odgovorna za disciplinu i prosuđivanje svojih članova u vjerskim, moralnim i etičkim pitanjima. Stoga, Crkvu možemo promatrati kao neku vrstu „suda“ koji je odgovoran za održavanje standarda Božjeg otkrivenja i primjenu Božjih zapovijedi i načela u život, djelo i postojanje te isključivanje onih koji se odbijaju podrediti tom otkrivenju. U ovome ćemo dijelu prvo razmotriti nekolicinu novozavjetnih tekstova koji nam potvrđuju sliku Crkve kao suda, a nakon toga ćemo razmotriti korištenje izraza „dva ili tri svjedoka“ u Novome zavjetu, kako bismo utvrdili potvrđuje li nam taj izraz uistinu sliku Crkve kao zajednice suđenja.

3.1. Crkva kao sud

Govoreći o ovoj temi, David W. T. Brattston (2018, 6) opaža kako tekstovi, kao što su Matej 18,15-17; 1. Korinćanima 6,1-5 te 2. Korinćanima 13,1 pokazuju kako je Crkva imala svoj sustav suđenja. Prema njemu, tekstovi koji govore o „nemojte suditi“ (Mt 7,1; Lk 6,37; Rim 14,13; 1 Kor 4,5; Jak 4,11) nemaju značenje „nemojte suditi“, već zabranjuju pojedincu da uzme stvar u svoje ruke vezano uz privatnu

osudu ili kaznu drugog vjernika bez osigurača koji su ugrađeni u sudske procese koji omogućuju pravo i pošteno suđenje.

S time na umu, razmotrimo situaciju u korintskoj Crkvi. Usmjeravajući se na glagol *krínō*, William D. Mounce (2006, 371) opaža kako se taj glagol, između ostalog, koristi i u kontekstu suda, tj. sudskog procesa:

Pavao vidi crkvu kao sud koji je zadužen za reguliranje vlastitih duhovnih pitanja (1 Kor 5). U slučaju gdje je mladi kršćanski muškarac uključen u nedopuštenu seksualnu vezu, Pavao kaže „...ja sam već osudio i osuđujem... onoga koji je to tako učinio“ (r. 3). I dok Pavao traži da se takva osoba isključi iz Crkve, i to u trinaest redaka spominje 4 puta, on je primarno zaokupljen rehabilitiranjem te osobe budući da se konačni dan suda približava (r. 5). Pavao također ističe svoje i pravo Crkve da poduzme takvu djelatnost (r. 12-13).³

Mounce (2006, 371) nadalje pojašnjava kako u idućem poglavlju Pavao govori protiv pogreške koju neki kršćani čine tako što se međusobno vode na poganske sudove (6,1-11). Umjesto toga, bolje su opcije da se ta stvar riješi među njima ili da netko pretrpi štetu (6,4-7). U skladu s tim, Pavao vidi Crkvu u Korintu kao mjesto koje će osigurati pravednu presudu među stranama u sukobu.

Ali Crkva u Korintu nije jedino mjesto u Novome zavjetu gdje možemo pronaći primjere gdje je Crkva odgovorna za očuvanje i zaštitu standarda Jahvina otkrivenja, bilo u vjerskim ili moralnim pitanjima. Djela 6 jedan su od tih primjera. Crkva u Jeruzalemu suočila se s problemom raspodjele pomoći: „U ono vrijeme, kako je rastao broj učenika, počеше mrmljati Helenisti na Hebreje da se njihove udovice zapostavljaju u svakidašnjoj pomoći“ (Dj 6,1). Ovdje imamo spor između članova Crkve, gdje jedna strana optužuje drugu sa specifičnom optužbom, a sve bi to moglo potencijalno podijeliti Crkvu između helenističkih i hebrejskih Židova. Kako bi spriječili tu podjelu, Dvanaestorica su okupila sve učenike i predložili „rješenje“ ili *lóγος* koje su svi prihvatili (Dj 6,2-6). U tekstu se ne spominju svjedoci, ali očito je održano ročište i donesena odluka koja je postala obavezujuća za sve. I kao što je to primijetio J. B. Polhill (1992, 180–181), apostoli su preuzeli vodstvo u ovom procesu, ali je u rješavanje problema bila uključena cijela zajednica; a apostoli su htjeli da svi sudjeluju u pronalasku rješenja, tako da je konačno odobrenje plana i odabir sedmorice doneseno odlukom zajednice.

U Djelima 15 susrećemo još jedan problem koji je potencijalno mogao podijeliti Crkvu: što učiniti s poganskim vjernicima koji prihvaćaju Isusa, židovskog Mesiju. „Kad stigoše u Jeruzalem, primiše ih crkva, apostoli i starješine, a oni

3 “Paul views the church as a human court charged with policing its own spiritual issues (1 Cor. 5). In the case where a young Christian man is involved in an illicit sexual relationship, Paul says, ‘I have already judged him who has so committed this’ (v. 3). While he calls for the expulsion of this man four times in thirteen verses, he is chiefly concerned with his restoration, since the ultimate day of judgment is coming (v. 5). Paul also indicates his right and the church’s to carry out such action (vv. 12- 13).”

izvijestije o svemu što je i koliko Bog učinio s njima. Tada ustadoše neki iz farizejske sljedbe koji su prigrlili vjeru te izjaviše: ‘Treba pokrštene pogane obrezati i narediti im da vrše zakon Mojsijev.’ Nato se sastadoše apostoli i starješine da izvide“ (Dj 15,14-6). Iako se odluka jeruzalemskog sabora može tumačiti različito, bez obzira na to kako razumijemo ovaj tekst, jedno je sigurno: ključno je teološko pitanje raspravljeno i odlučeno, a presuda je objavljena drugim crkvama (Dj 15,22-23).⁴ Stoga, Wright (2008, 45) zaključuje „Jakovljevo rješenje je i teološko – spasenjsko, po milosti; i socijalno – kako živjeti zajedno: dvostruko načelo prema kojem, s jedne strane, obrezanje nije potrebno, a s druge strane, nema potrebe za bespotrebnim sukobom“⁵, na što Maggay (2017, 98) dodaje: „U konačnici to je bilo zapisano i formalizirano kao pravilo“.⁶

U Galaćanima također nalazimo dva primjera gdje je Crkva trebala funkcionirati kao sud i presuditi o postupcima svojih članova. Prvo, Pavao u 2. poglavlju piše o tome kako se suočio s Petrom i drugima koji su zavodili Crkvu. Iako bismo mogli doći u napast da na ovaj spor između Pavla i Petra gledamo kao na spor između dvojice pojedinca⁷, stvar je bila složenija. Za Pavla, ovdje se radilo o istini Evanđelja (Gal 2,14). Dakle, ovaj javni spor između Pavla i Petra nije bio osobna zamjerka ili borba za moć. Slike, koje je Pavao dočarao jezikom u Galaćanima 2,11 važne su: κατὰ πρόσωπον αὐτῶ ἀντέστην ὅτι κατεγνώσμενος ἦν = „u lice sam mu se usprotivio jer je bio kriv“ (YLT) ili „suprotstavio sam mu se u lice, jer je stajao osuđen“ (NIV). „Suprotstaviti se“, „u lice“, „osuditi“, to je jezik svjedoka koji tuži nekoga na suđenju. Kao što primjećuje David Spell (2006, 52), u ovom slučaju Pavao optužuje Petra rekavši mu da je „očito pogriješio“ jer je Petar prekršio temeljnu istinu Evanđelja oko koje se složio sabor u Jeruzalemu (ako se događaj iz Gal 2 desio *nakon* tog koncila). Petar je također djelovao protiv svoje savjesti,

4 Rius-Camps i Read-Heimerdinger (2007, 11) primjećuju kako je jeruzalemski sabor u Djelima 15, prema kodeksu Bezae, više opisano kao suđenje nego sabor, koje je održano u svrhu suđenja Pavlu i Barnabi zbog prihvaćanja pogana u Crkvu bez da se obrezuju. Tekst Djela 15 u spomenutom kodeksu možete vidjeti ovdje: <http://www.bible-researcher.com/bezae-acts.html>.

5 “James solution was both theological – salvific, by grace; and social – how to live together: the double principle of no needful circumcision on the one hand and no needless offense on the other.”

6 “This was subsequently written down and formalized into a ruling.” Govoreći o trajnom značaju četiriju zabrana u Djelima 15, koje su dane poganskim vjernicima, Elena Helen Butova (2016, 84) tvrdi da bismo ih trebali promatrati u odnosu na „prirodni zakon“ ili „teologiju stvaranja“. Naime, „Identifikacija teologije stvaranja u Lukinim spisima sugerira kako je rana Crkva razumjela univerzalni značaj motiva stvaranja i stoga ih je i mogla upotrijebiti u ustanovljenju dekreta univerzalnog značaja, koji je regulirao život kršćana u nežidovskome kulturološkom kontekstu“.

7 U Djelima 15,36-41 imamo nesuglasicu između Pavla i Barnabe. Međutim, za razliku od nesuglasice u Galaćanima 2, ova je nesuglasica bila osobne naravi.

jasnog otkrivenja koje je dobio u Djelima 10, i protiv toga kako se prethodno ponašao u Antiohiji.

Drugi primjer dolazi iz Galaćana 6,1, gdje Pavao piše: „Braćo, ako i upadne tko u kakav prekršaj, takvoga vi duhovni ispravljajte u duhu blagosti“. Ovoga je puta problem pojedinac koji treba biti ispravljen. B. J. Oropeza (2012, 31–32) primjećuje:

Za one vjernike koje je nadvladao bilo koji grijeh povezan s listom poruka u 5,19-21, postoji potencijalna obnova u 6,1. Prijestup (παράπτωμα) u 6,1 Pavao smatra grijehom ili nemoralnim činom... Oni koji djeluju u plodovima Duha (tj. „duhovni“) trebaju obnoviti takve pojedince ... Ako bi osoba nastavila živjeti u tim porocima, ishod bi bio njihovo isključenje iz Božjeg kraljevstva (Gal 5,21; 6,7-8); stoga, takva se osoba može smatrati ili otpadnikom zbog nemorala ili se nalazi na putu otpadništva ako se ne obnovi... Pavao ne navodi sastaje li se takva osoba još uvijek sa Crkvom ili je prestala dolaziti na bogoslužja. Čini se da su njegove riječi mogu odnositi na oba slučaja. Pavao ne spominje mogu li se njegovi protivnici oporaviti od svojih lažnih učenja; on se, umjesto toga, usredotočuje na oporavak člana Crkve od moralnih posrtanja.⁸

Ovi primjeri pokazuju da bismo na Crkvu u Novom zavjetu trebali gledati kao na sud, tj. zajednicu suđenja. To je istina, bilo da govorimo o nedostacima pojedinaca (1 Kor 5; Gal 6), praktičnim problemima (Djela 6) ili teološkim istinama (Djela 15; Gal 2). Crkva je pozvana čuvati i zaštititi te razotkriti i osuditi sve ono što se kosi sa standardom Božje objave i otkrivenja.

3.2. „Dva ili tri svjedoka“ u Novome zavjetu

Zapovijed o „dvama ili trima svjedocima“ u Novom zavjetu daljnji je dokaz da na Crkvu možemo gledati kao na sud. Iako se taj zahtjev ponavlja u Novom zavjetu, njegova se upotreba razlikuje po tome što se sada odnosi na Isusovu zajednicu, koja se ne kvalificira kao teokracija (Božja vladavina nad određenim zemljopisnim područjem) u smislu u kojem je to bio starozavjetni Izrael.

Prvi spomen ove zapovijedi nalazimo u Mateju 18,16, gdje se govori o crkvenoj disciplini u slučaju kada jedan vjernik (počinitelj) sagriješi protiv drugoga (uvri-

8 “For those believers who have been overtaken by any sin related to the vices in 5:19-21, there is potential recovery in 6:1. The trespass (παράπτωμα) in 6:1 is considered by Paul as a sin or an immoral act... Those who operate in the fruit of the Spirit (i.e., the „spiritual“) are to restore such individuals... If the person were to continue in the vice, the outcome would be their exclusion from God’s kingdom (Gal 5:21; 6:7-8); hence, such a person may be considered either an apostate via immorality or headed towards apostasy if not restored... Paul does not specify if such an individual is still meeting with the congregation or stopped coming to the gathering. His words would seem to be valid in either case. Paul does not mention whether his opponents could be restored from their false teachings; he focuses instead on the recovery of the congregation members from moral failure.”

jeđenog): ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἓτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. „Ako te ne poslušā, dovedi još jednoga ili dvojicu sa sobom da sve, oslanjajući se na izjave dvojice ili trojice svjedoka, da bude vjerodostojno“. Kao dio ukora, uvrijeđena je strana dužna sa sobom dovesti „dva ili tri svjedoka“ (μάρτυς). Nije jasno jesu li te osobe svjedoci ukora ili pak očevici prijestupa. Ako je riječ o ukoru, onda su ti svjedoci „...pozvani da sjednu s dvije osobe koje pokušavaju riješiti osobni ili privatni grijeh... kojeg svjedoci sami nisu vidjeli. Tim postupkom postaju svjedoci“ (Knight 1992, 235).⁹ Zanimljivo je da su „usta“ svjedoka istaknuta baš kao u Starom zavjetu. Stoga, mora se ἵνα ἐπὶ στόματος „na usta“ dvojice ili trojice svjedoka uspostaviti πᾶν ῥῆμα. Moguća tumačenja ῥῆμα su: a) optužba protiv brata ili; b) rasprava (sve što se kaže) između strana. Drugo je tumačenje vjerojatno točno jer prisutnost svjedoka štiti grešnika s jedne strane (uvrijeđeni možda griješi), a (s druge strane) svjedoci mogu potvrditi sve što je izrečeno (Newman i Stine 1992, 571).

Drugi primjer dolazi iz Ivana 8,17, gdje Isus kaže farizejima: „I u vašem Zakonu stoji pisano zapisano da je vjerodostojno svjedočanstvo dvojice.“ U Ivanu 8,13, farizeji u osnovi ponavljaju ono što je Isus već potvrdio u Ivanu 5,31, da svjedočenje jednog svjedoka nije valjano. Isusovo spominjanje ἡ μαρτυρία μου „moje svjedočanstvo“ u Ivanu 8,14 upućuje na njegovu tvrdnju da, ako svjedoči o sebi, njegovo je svjedočanstvo „istinito“ zbog poznavanja činjenica. U Ivanu 8,17 Isus ponovno potvrđuje da je, prema standardima Zakona, njegovo svjedočanstvo valjano jer i Zakonodavac (Otac) također svjedoči za Isusa. Ovdje moramo napomenuti da se ne radi o kaznenom predmetu, gdje presudu moraju donijeti najmanje dva svjedoka (usp. Br 35,30; Pnz 17,6; 19,15 itd.). Radije, ovaj slučaj prije ovisi o općem pravnom načelu prema kojem se slučaj može riješiti na temelju podudarnog svjedočenja dviju ili više osoba (Ridderbos 1997, 296). Keener (2012, 741–742) s pravom primjećuje da, ako je Isus ono što što on tvrdi da jest, njegove tvrdnje teško mogu biti ograničene Zakonom. Međutim, Isus se poziva na najvišega mogućeg svjedoka mimo sebe, naime na svog Oca. Zanimljivo je da Isus kaže ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθῆς ἐστὶν „svjedočanstvo dva čovjeka [svjedoka] je istinito“. Osim činjenice da se u ovom tekstu spominje svjedočenje „dvoji-ce“ (ἄνθρωποι), dok Ponovljeni zakon spominje „dva svjedoka“ (μάρτυρες)¹⁰ te činjenice da jedan od dvojice svjedoka može svjedočiti u svom predmetu (Lenski 1961, 605), pitanje je kako razumjeti da je svjedočanstvo dvojice jednako ἀληθῆς „istini“? Na primjer, znamo da se dva lažna svjedoka mogu složiti da lažu (usp. 1 Kr 21,10-13). Ovo općenito ne znači da je svjedočanstvo dvojice svjedoka uvijek

9 “...invited to sit with two people who are seeking to settle a personal or private sin...that the witnesses did not themselves see. They become witnesses through this procedure.”

10 Što bi mogla biti namjerna promjena kako bi se ukazalo na razliku između svjedočanstava dvojice ljudi (svjedoka), i, u ovom slučaju, dvije božanske osobe: Isusa i njegovā Oca.

istinom. Umjesto toga, to znači da su bila potrebna dva svjedoka koja bi potvrdila valjanost neke tvrdnje da bi se njihovo svjedočenje smatralo „istinom“ ili „činjenicom“.

Sljedeća dva primjera govore o zapovijedi „dva ili tri svjedoka“ u Pavlovim spisima. U 2. Korinćanima 13,1 Pavao navodi citat iz Ponovljenog zakona 19,15: ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα „...neka presuda počiva na iskazu dvojice ili trojice svjedoka“. Ova se odredba razlikuje od rimskog i grčkog prava budući da se u njima ne odbacuje valjanost jednog svjedoka (Harris 2005, 906). Izraz ἐπὶ στόματος, koji doslovno znači „na usta“, treba razumjeti kao „na temelju (usmenog) svjedočenja ili dokaza“. Takvi dokazi moraju potjecati od najmanje dvojice ili trojice svjedoka (vjerojatno ne postoji gornja granica broja svjedoka) kako bi se utvrdilo, ono što Pavao naziva πᾶν ῥῆμα. Iako ῥῆμα označava izgovorenu riječ, ovdje se njome prevodi hebrejski izraz *dābār* i odnosi se na temu o kojoj se govori (πρᾶγμα). Dakle, pojam ῥῆμα treba razumjeti kao „stvar, pitanje“ ili u specifično pravnom smislu, „slučaj, tužbu“ (Harris 2005, 907). Pod ῥῆμα, Pavao vjerojatno misli na stvari koje je spomenuo u 2. Korinćanima 12,20-21. Identitet dvojice ili trojice svjedoka može se shvatiti na različite načine: (1) Pavao općenito govori o pravnim postupcima koje bi primijenio tijekom službene istrage o optužbama protiv njega ili o prekršajima Korinćana (usp. 12,20-21) koji zahtijevaju disciplinu. Ovo stajalište implicira da će Pavao održati sud i na temelju iskaza dvojice ili trojice svjedoka osuditi i kazniti počinitelje. (2) „Dva svjedoka“ dva su upozorenja (προείρηκα καὶ προλέγω) u 2. Korinćanima 13,2 koje je Pavao dao Crkvi. Sada, kad dođe treći put, poduzet će mjere protiv onih koji su nastavili grijешiti. Ili, upozorenja bi mogla biti drugi posjet najavljen u 1. Korinćanima 4,21 i strogo pismo (koje im je već napisao) te treći posjet spomenut u 2. Korinćanima 13,2. U skladu s tim, upozorenja funkcioniraju kao svjedočanstva koja će kasnije biti dovoljna za podizanje optužnice protiv počinitelja. To bi bilo nešto slično Izlasku 21,29, gdje prethodno upozorenje ili upozorenja služe kao temelj za osudu. (3) Tri su svjedoka Pavlova dva prethodna i jedan budući posjet Korintu. Njegov sljedeći posjet bit će treći i odlučujući svjedok protiv onih koji stvaraju probleme. No to bi značilo da Pavao preuzima pravno načelo iz Ponovljenog zakona koje govori o *ljudima* i primjenjuje ga na posjete i popratna upozorenja (Harris 2005, 906–908).

Prva Timoteju 5,19 opisuje podizanje optužbi protiv starješina: κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτός εἰ μὴ¹¹ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων „Tužbe protiv svećenika ne primaj osim ‘na osnovu dvojice ili trojice svjedoka‘“. Prijedlog ἐπί, u ovome kontekstu, znači: „na temelju“, tj. „na osnovu“, a ne „pred“ u smislu „u prisutnosti... ispred“ budući da je takvo značenje prisutno u sličnim

11 „ἐκτός εἰ μὴ (kombinacija ἐκτός i εἰ μὴ; 1 Kor 14,5; 15,2) dvostruki (pleonastički) je oblik negacije u postklasičnom grčkom (BAGD s.v. ἐκτός) i znači ‘osim ako’ ili ‘osim’“ (Knight 1992, 235).

tekstovima poput Mateja 18,16 i 2. Korinćanima 13,1 (Knight 1992, 235). Za razliku od drugih tekstova koji se pozivaju na Ponovljeni zakon 19,15 (npr. Mt 18,16 te 2 Kor 13,1), u 1. Timoteju 5,19 ne koristi se imenica *στόμα*, ali to ne ukazuje na to da Pavao ovdje ne misli na „izgovoreno svjedočanstvo“. Još jednom vidimo primjenu Ponovljenog zakona 19,15 u kontekstu crkvene discipline, ali za razliku od Mateja 18,16, u 2. Korinćanima 13, 1 i ovdje (1 Tim 5,19) tekst nam jasno ne opisuje postupak niti možemo lako odrediti ulogu i funkciju tih svjedoka. Na primjer, a) radi li se ovdje (i u 2 Kor 13,1) o prijestupu jedne osobe prema drugoj ili samo o grijehu općenito? b) trebamo li u ovom slučaju slijediti postupak iz Mateja 18,16 ili ne? c) jesu li svjedoci u 1. Timoteju 5,19 svjedoci prekršaja koji također i podnose tužbu protiv starješine ili oni samo potvrđuju optužbu koja može doći sa strane nekog pojedinca? Odgovori na ova pitanja utječu na način na koji razumijemo pojam svjedoka u ovom tekstu.

Posljednji primjer dolazi iz Hebrejima 10,28 ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέως χωρὶς οἰκτιρῶν ἐπὶ δυοῖν ἢ τρισὶν μάρτυσιν ἀποθνήσκει „Tko prekrši Mojsijev zakon, umire bez milosrđa ‘po sudu oslonjenu na dva ili tri svjedoka‘“. U Hebrejima 10,28 autor govori o teškoj kazni ili sudbini onih koji su odbacili Mojsijev zakon, a zatim u Hebrejima 10,29 uspoređuje s kaznom onih koji odbacuju Isusa. U pozadini ovoga što autor ovdje tvrdi nalaze se tekstovi poput Ponovljenog zakona 17,6; 19,15 i Brojeva 35,20. Ponovljeni zakon 17,6 tekstualno je najbliži Hebrejima 10,28, a također je relevantan jer i upućuje na tematiku otpadništva (Pnz 17,2). Ponovljeni zakon 19,15 također je relevantan za argument u Poslanici Hebrejima budući da se u tom djelu prethodno spominje razlika između grijeha počinjenog u neznanju (Pnz 19,4) i namjernih ili svjesnih grijeha (Pnz 19,11) (Ellingworth 1993, 537). Lane (1998, 293) objašnjava da je tekst iz Hebrejima 10,28 kombinacija dvaju tekstova. Prvi je Ponovljeni zakon 17,2-7, u kojem se propisuje smrtna kazna za idolopoklonstvo pod uvjetom da se taj prijestup može dokazati na osnovu dvojice ili trojice svjedoka. Drugi je Ponovljeni zakon 13,8 koji kaže da se počinitelj mora kazniti smrću „bez sažaljenja“. U Hebrejima se, međutim, ovi tekstovi koriste samo u svrhu usporedbe težine kazne. Smrtna kazna za kršenje Mojsijeva zakona bila je moguća prema iskazima svjedoka. Ipak, kada autor u Hebrejima 10,29 kaže da oni koji zanemaruju ili odbacuju spasenje ponuđeno u Evanđelju zaslužuju *toliko goru* kaznu, mi jedino saznajemo da će kazna biti χείρων „gora“, ali motiv svjedoka se gubi. Međutim, možemo pretpostaviti da i ta „gora kazna“ također zahtijeva svjedoke.

Refleksija i zaključak

Izrael je kao teokracija imao odgovornost primijeniti Božje standarde u svakom području svog postojanja (osobnom, obiteljskom, društvenom životu itd.). Iako mi danas govorimo o vjerskom, pravnom i društvenom kontekstu života i po-

stojanja Izraela, budući da je to bila teokracija, svako je područje života bilo „religiozno“. U skladu s tim, netko bi mogao biti kažnjen ili za zločin protiv drugog čovjeka ili ljudi ili za „vjerske“ prijestupe poput štovanja drugih bogova, a svi bi slučajevi bili procesuirani na sudu. U oba slučaja, iskaz jednog svjedoka nije bio dovoljan da se optuženik osudi pa je za ustanovljenje presude (oslobađajuće ili optužujuće) bilo potrebno više svjedoka. Svrha postojanja „dvojice ili trojice svjedoka“ bila je osiguranje pravedne presude, ali praksa je pokazala da se čak i ovim pravilom može manipulirati (usp. 1 Kr 21). Ako bi dvije ili tri osobe pristale krivotvoriti svoje svjedočenje, vjerojatno bi se njihovo svjedočenje prihvatilo kao valjano te bi nedužna osoba bila kažnjena (Stuart 2006, 524). Stoga, ovo pravilo nije uvijek moglo proizvesti i osigurati pravdu iako je to bio jedan od načina da se osigura valjanost iskaza svjedoka.

Kad smo raspravljali o pluralnosti svjedoka u Novom zavjetu, nismo raspravljali o primjerima gdje je prisutno više svjedoka, već samo o onim tekstovima koji izričito spominju „dva ili tri svjedoka“. Na temelju poduzete analize, možemo reći da u Novom zavjetu također nalazimo zapovijed o „dvama ili trima svjedocima“, ali ta se zapovijed dodatno razrađuje i razvija. Prvo, iako se, strogo govoreći, zapovijed o „dvama ili trima svjedocima“ u Starom zavjetu pojavljuje u pravnom kontekstu i svjedoci mogu svjedočiti o različitim vrstama zločina, u Novom je zavjetu situacija nešto drugačija. Iako Isusova zajednica nije teokracija u onom smislu kao što je bio Izrael, Novi zavjet ponavlja starozavjetne naredbe kojima se zabranjuju lažna svjedočanstva i potvrđuje se potreba donošenja presude na osnovi „dvojice ili trojice svjedoka“.

Drugo, Novi zavjet uglavnom spominje ovu zapovijed u kontekstu razmirica unutar crkvene zajednice, bile one doktrinarne ili etičke (Mt 18,16; 2 Kor 13,1; 1 Tim 5,19). Novi zavjet također koristi ovu zapovijed kao načelo ili metodologiju kojom se potvrđuju određene vjerske tvrdnje i uvjerenja (Iv 8,17; Heb 10,28-29). Budući da je ovaj zahtjev također implicitno prisutan u Novom zavjetu (npr. Rim 9,1; 1 Sol 2,10; 1 Iv 5; Otk 11,3, itd.), postavlja se pitanje treba li ovu zapovijed u Novome zavjetu promatrati kao „zapovijed“ ili kao „načelo“ koje se može primijeniti na različite načine i u različitim kontekstima.

Na temelju svega možemo reći kako je zahtjev za „dvama ili trima svjedocima“ u Starome zavjetu bila *zapovijed* koja se koristila u pravnom ili sudskom kontekstu u svrhu ustanovljenja presude za različite vrste prijestupa. U Novome zavjetu, izvan konteksta teokracije, ova odredba se primarno koristi u crkvenom okruženju za rješavanje različitih etičkih ili doktrinarnih sukoba ili problema među vjernicima. U skladu s tim, novozavjetna gledišta podupiru tvrdnju da bi Crkva pod određenim okolnostima trebala funkcionirati na kvazi-legalan način. Potreba za pluralnošću svjedoka ostaje, ali svjedoci nemaju moć izvršenja kazne, niti Novi zavjet opisuje ili propisuje kazne za lažne svjedoke. Kad se ova odredba koristi u vjerskim raspravama s onima koji nisu članovi iste zajednice vjere, to postaje

načelo koje se koristi za podržavanje valjanosti vjerskih tvrdnji. Dakle, možemo reći da se biblijska odredba o „dvama ili trima svjedocima“ razvija od zapovijedi do načela, a ta je promjena primarno rezultat promjene konteksta: od stroge starozavjetne teokracije do crkvene zajednice Isusovih sljedbenika, gdje izvanjske standarde života više ne definira Jahve Bog i gdje je okruženje neprijateljski nastrojeno prema Crkvi.

U skladu s tim, Crkva danas ovu odredbu mora primjenjivati u rješavanju svojih unutarnjih razmirica, istodobno prepoznajući da je stroga primjena ove odredbe, onako kako je to definirano u Starome zavjetu, nemoguća. Tomu ide u prilog i biblijsko viđenje Crkve kao suda ili sudišta gdje se podupiru i zastupaju standardi Božje objave. Ovim sudom upravlja ustav, zakoni i pravila koji nisu stvoreni od strane čovjeka, nisu tu da bi ugodili ljudima i nisu motivirani nikakvim interesima osim slave Božje. Samo i jedino tako Crkva može „svetiti Božje ime“. U konačnici, jednoga dana svaki sud i presuda bit će podvrgnuti konačnom sudu od strane onoga koji je Stvoritelj, Kralj i Sudac.

Popis literature

- Bailey, Randall C. 2007. *Exodus*. CPNIV. Joplin: College Press Publishing.
- Brattston, David W. T. 2018. Judging Christians, Then and Now. *The Christian Journal* (September): 6.
- Butova, Elena Helen. 2016. The Four Prohibitions of Acts 15 and their Common Background in Genesis 1-3. Doktorska disertacija. Avondale College of Higher Education.
- Christensen, Duane L. 2001. *Deuteronomy 1:1-21:9*. WBC 6A. Dallas: Word Books Publisher.
- Clements, Ronald E. 1972. *Exodus*. CBCOT. London: Cambridge University Press.
- Craigie, Peter C. 1976. *The Book of Deuteronomy*. NCOT. Grand Rapids: Eerdmans.
- Czander, Giovanna Raengo. 2009. „You are my Witnesses”: A Theological Approach to the Laws of Testimony. Ann Arbor: ProQuest LLC.
- Dozeman, Thomas B. 2009. *Exodus*. ECC. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans.
- Durham, John. I. 1998. *Exodus*. WBC 3. Dallas: Word Books Publishers.
- Ellingworth, Paul. 1993. *The Epistle to the Hebrews: A Commentary on the Greek Text*. NIGTC. Grand Rapids: Eerdmans; Carlisle: The Paternoster Press.
- Hamilton, Victor P. 2011. *Exodus: An Exegetical Commentary*. Grand Rapids: Baker Academic.

- Harris, Murray J. 2005. *The Second Epistle to the Corinthians: A Commentary on the Greek Text*. NIGTC. Grand Rapids: Eerdmans; Milton Keynes: The Paternoster Press.
- Keener, Craig S. 2012. *The Gospel of John: A Commentary*. 2 vols. Grand Rapids: Baker Academic.
- Knight, George W. 1992. *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*. NIGTC. Grand Rapids: Eerdmans; Carlisle: The Paternoster Press.
- Lane, William L. 1998. *Hebrews 9–13*. WBC 47B. Dallas: Word, Incorporated.
- Lenski, R. C. H. 1961. *The Interpretation of St. John's Gospel*. Minneapolis: Augsburg Publishing House.
- Maggay, Melba Padilla. 2017. *Global Kingdom, Global People: Living Faithfully in a Multicultural World*. Carlisle: Langham Global Library.
- Merrill, Eugene H. 1994. *Deuteronomy Vol. 4: An Exegetical and Theological Exposition of Holy Scripture*. NAC 4. Nashville: Broadman & Holman Publishers.
- Mounce, William D. 2006. Judge. U: William D. Mounce, ur. *Mounce's Complete Expository Dictionary Old & New Testament Words*, 369 – 372. Grand Rapids: Zondervan.
- Newman, Barclay M., Jr. i Philip C. Stine. 1992. *A Handbook on the Gospel of Matthew*. UBS Handbook Series. New York: United Bible Societies.
- Oropeza, B. J. 2012. *Jews, Gentiles, and the Opponents of Paul: Apostasy in the New Testament Communities*. Vol 2: The Pauline Letters. Eugene: Cascade Books.
- Polhill, J. B. 1992. *Acts*. NAC 26. Nashville: Broadman & Holman Publishers.
- Ridderbos, Herman. 1997. *The Gospel of John: A Theological Commentary*. Grand Rapids & Cambridge: Eerdmans.
- Rius-Camps, Josep i Jenny Read-Heimerdinger. 2007. *The Message of Acts in Codex Bezae: A comparison with the Alexandrian Tradition*. Vol. 3: Acts 13.1-18.23. London & NY: T&T Clark.
- Spell, David. 2006. *Peter and Paul in Acts*. Eugene: Wipf & Stock.
- Stuart, Douglas K. 2006. *Exodus*. NAC 2. Nashville: Broadman & Holman Publishers.
- Vine, W. E., Merrill F. Unger, i William White. 1996. *Vine's Complete Expository Dictionary of Old and New Testament Words*. Nashville: Thomas Nelson.
- Von Rad, Gerhard. 1966. *Deuteronomy*. Philadelphia: The Westminster Press.
- Wells, Bruce. 2004. *The Law of Testimony in the Pentateuchal Codes*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.

Ervin Budiselić

The Church as a Court: the Requirement for “Two or Three Witnesses”

Abstract

The Church in the New Testament is described with various images, and this article argues that one image that is implicitly present in the New Testament is the Church as a “court” or a “community of trial.” First, this can be argued because the God of the Bible – YHWH - is Creator, King, and Judge. That means that YHWH’s community is responsible, per YHWH’s revelation, to maintain the purity of its members in all aspects of life. Second, in the New Testament, we find examples where the Church functions as a court. However, the question is, does the biblical requirement for “two or three witnesses” also support the claim that the Church should function as a court?

The purpose of this article is to identify places where the biblical command about “two or three witnesses appear,” to trace its development and to see what role and place it plays in the Church. By doing so, we would demonstrate that the presence of this stipulation in the New Testament is additional proof that we should sometimes view the Church as a “court.” The first part of the article explains that the context for the concept of witness is the Mosaic covenant and underlying assumption that governs the command about “two and three witnesses.” The second part analyzes the appearance of „two or three witnesses” in the Old Testament. In the third part, we will argue that the Church is truly a community of trial. We will so argue by observing selected examples from the New Testament where the Church functions as a court, and by tracking the development of the requirement about “two or three witnesses” in the New Testament. Based on this research, we will end by offering a reflection and a conclusion.